

1964

190-1912

B·A·

P. 1007

ANUARUL I

al

Școalei populare-română greco-orientală

din

Rășinari

pe anul școlar 1905—1906,

publicat de

MOISE FRĂȚILĂ,
director prov.

SIBIIU,

Tipariul tipografiei arhidiecezane.

1906.

1999

18 APR 2014

JUL 2005

ANUARUL I

al

Școlii populare-română greco-orientală

din

Rășinari

pe anul școlar 1905—1906,

publicat de

MOISE FRĂȚILĂ,
director prov.

NAGYSZEBEN (SIBIIU),

Tipariul tipografiei arhidiecezane.

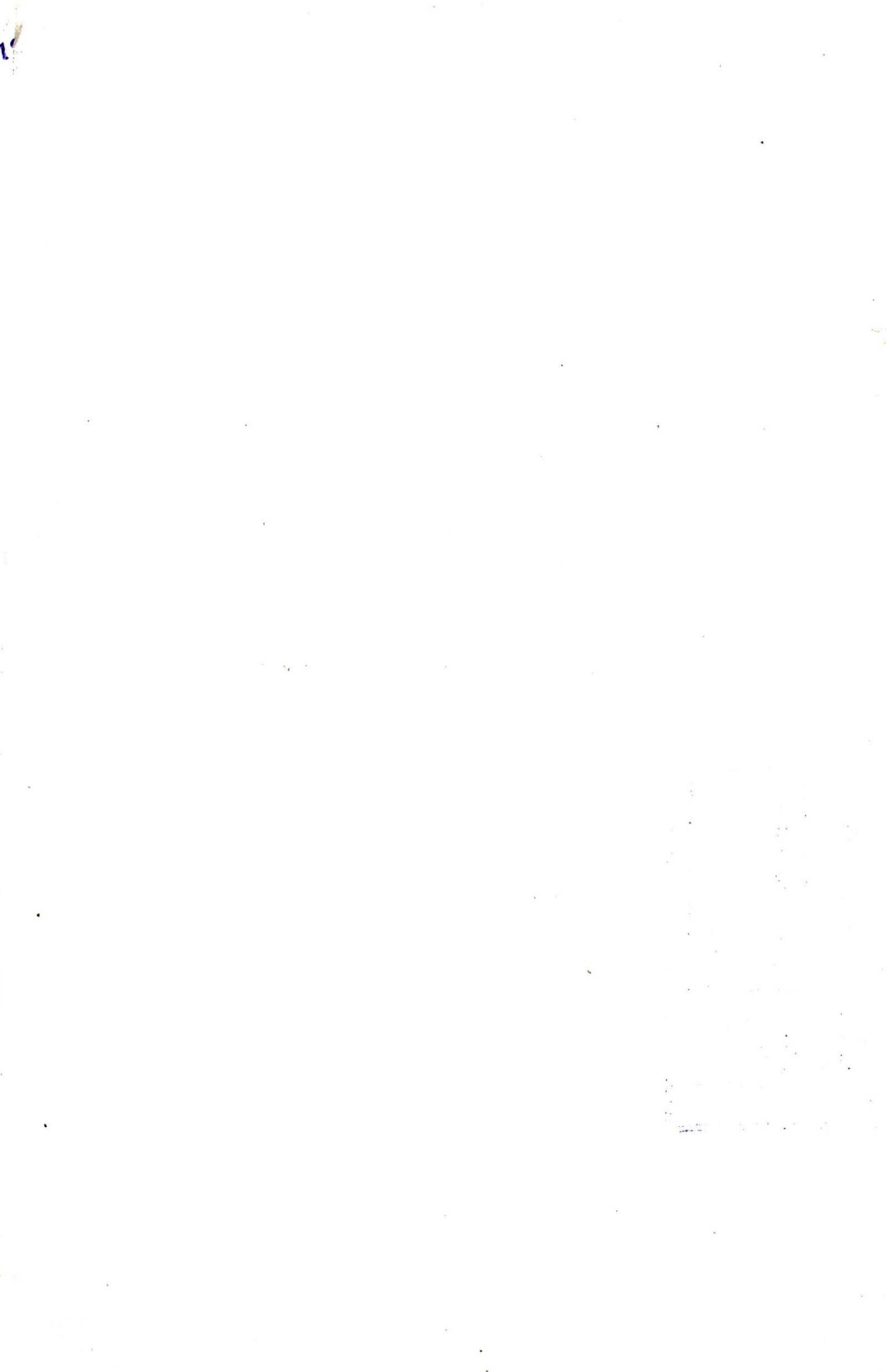
1906.

1301

Biblioteca Județeană ASTRA

1301P

I.

Din istoricul școalei din Rășinari.

Eră timpul suprem, ca barem acum — cu finea acestui an școlar — să se satisfacă unei dorințe atât de ferbinte și atât de des exprimate și discutate — încă cu ani înainte — de corpul nostru didactic și de alte persoane competente din comuna noastră, a să începe cu edarea și publicarea unui anuar al școalei noastre.

Vrând deci a satisface acestei dorințe, tocmai fiindcă acest anuar e primul prin care ne facem cunoscuți unui public mai mare și în mod mai amănunțit decum eram cunoscuți până aci, mi-am ținut de datorință, înainte de a arăta starea școalei noastre din timpul de față, a scoate și a prezenta din puținele acte și documente ce mi-au stat la dispoziție în arhiva direcțiunei școalei, o schiță a istoricului acestei școale, pe carea o țin vrednică de atențiunea atât a noastră celor de acum, cât și a următorilor nostri.

Cea mai plăcută datorință mi-o îndeplinesc acum, după un serviciu neîntrerupt de 22 ani la această școală, pe carea în tot decursul acestui timp cu deosebită în-suflețire, cu viu interes și cu drag o am servit, acum când anul al 22-lea îl încheiu cu onorifica însărcinare de a-i fi și conducător — din cuprinsul acestor acte și documente schițez, după modestele mele puteri, din istoricul școalei noastre partea — carea, sunt convins că interesează mai mult nu numai pe locuitorii comunei noastre, dar pe tot Românul iubitor de neamul său.

Am firma credință, că prin aceasta am îndeplinit o dorință nu numai a actualilor mei colegi învățători — ci a tuturor învățătorilor, cari au funcționat la această școală — și cari, fiind încă în viață și cetind această schiță, își vor aduce cu plăcere aminte de timpul petrecut aici — și vor simți o deosebită bucurie știind, că prin serviciile ce le-au prestat ca învățători, au contribuit la înaintarea și înflorirea școlii noastre.

Am firma credință, că tuturor frunțașilor comunei noastre — membri în comitetul parohial, în reprezentanța și primăria comunală — cari au contribuit înșiși, ori părinții sau chiar moșii acestora, prin cuvânt și faptă la ridicarea, susținerea și înaintarea școlii — când aceasta s'a zidit la anul 1836 și apoi când s'a renovat și adaptat în anul 1904 — le va cauza o nespusă bucurie și vor simți cu toții o deosebită mângâiere sufletească văzând, că faptele lor nobile sunt apreciate și înregistrate pentru posteritate.

În fine sunt convins, că nu mai puțină bucurie le va cauza publicarea acestei modeste lucrări tuturor acestora, cari au fost elevi ai acestei școlii — și cari, ori unde s'ar afla și de orice poziție înaltă ar fi unii dintre ei astăzi — unora le va deșteptă, iar altora le va întări sentimentul de mulțumire și de recunoștință pentru cunoștințele elementari, pentru educațiunea și instrucțiunea primită în școala aceasta.

Lucrez această schiță istorică — și o dau publicității însoțit de credință, că ea va fi primită și citită cu aceeaș bunăvoință și dragoste — cu carea eu o am lucrat — și, ca prin aceasta scoțând la iveală faptele mărețe, însuflețirea și viul interes al antecesorilor noștri — preoți, învățători, frunțași, părinți și moși — săvârșite și arătate față de cea mai scumpă comoară a întregii comune — față de școală — noi cei de acum și suc-

cesorii nostri de orice poziție socială, să ne însufleșim și îndemnăm unii pe alții a le urmà acelora, lucrând cu puteri unite tot mai mult și mai mult pentru înaintarea și bunăstarea școalei noastre.

1. Edificiul școalei.

A spune hotărît anul în care s'a ridicat primul edificiu școlar aici, — mi-a fost imposibil, dupăce în actele și documentele ce mi-au stat la dispoziție — urme în privința aceasta nu se găsesc.

Aflat-am însă din documentele acestea, că încă în secolul al 18-lea comuna Rășinari își aveà edificiuul său de școală constător din 3 odăi, făcut din averea comunei, zidit din material solid — peatră și cărămidă — în centrul comunei, în care instruau pe elevi în cetire, scriere, aritmetică și în cântările bisericesti — unul sau doi »dascăli sătești« — cum să numiau pe atunci învățătorii.

Această procedură s'a continuat cu mai mult sau mai puțin efect, dupăcum erau și »dascăli« — până la anul 1833 respective 1837, când frunțașii comunei, reprezentanții comunali și antestătătorii lor politici, văzând că »acea școluță nu mai e în stare să ocrotească pe pruncii și pruncele câți erau apți de școală și totodată voiau a se îndulci de fructele ei, s'au determinat a ridică o altă zidire cu mult mai grandioasă, carea nu numai să poată primi în sine un număr cu mult mai mare de prunci, dară totodată să se poată propune într'ansa și științele elementari treptat conform cerințelor timpului și a poporului«. (Amicul școalei Nr. 1—1861).

În urma deselor consfătuiri ținute în anul următor 1834, frunțașii comunei ajung de acord, ca zidirea noului edificiu școlar să nu se mai amâne, ci dupăce avură dejă locul necezar, cumpărat după spusa frunțașului no-

stru, membru în comitetul parohial, moș Oprea Brotea, dela preotul Aleman Popovici și economul Aleman Bucurel câte o curte, iar dela economul Bucur Albu Șcheau o grădină, toate trei lângă olaltă, aflătoare în piață, puțin mai în jos de școala veche, și după ce avură și aprobarea planului din partea înaltului guvern, zidirea se pune în lucrare în anul 1835 — terminându-se în anul următor 1836, despre care în o notă a redacțiunii foi amintite mai sus zice-se:

»In comunele noastre sătești asemenea edificiu de școală frumos și măreț nu mai există, ce e drept, în toată Transilvania«.

Cei din urmă învățători, cari au instruat în școala cea vechie — după spusele văduvei preotese — acum în etate de 86 ani — Maria Bratu nasc. Isdrailă — bunica poetului nostru Octavian Goga — carea încă a cercetat acea școală, au fost: Ioachim Băcilă, fost paroh în Ormindea, Aleman Popovici și Bucur Droc — ambii din Rășinari. Tot după spusele bătrânilor reiese, că școală s'a mai ținut — pe lângă cea din edificiul vechiu — și în o altă casă comunală, aflătoare aproape de »biserica cea nouă« — numită »școala din cruci« (cimiter) — pe carea o cercetau copiii din partea numită »Șteaza« a comunei noastre — în carea instruă un învățător.

Cel din urmă, care a instruat în acea casă — până în anul 1837 — când s'a făcut inaugurarea noului edificiu școlar, a fost învățătorul Petru Gligorie, numit și »Janu« — cântăreț vestit, născut în Rășinari, fost și cantor al bisericei aci amintite.

* * *

Terminat edificiul școlar — antestătătorii comunei își îndreptară privirile asupra personalului didactic și asupra salarizării acestuia — și în urma rugării adresate

locurilor mai înalte, Maiestatea Sa prin decretul ddtto 16 August 1837 Nr. aulic 3636 s'a îndurat preagratios a întări reorganizarea statului personal și salariile ace-luia așa, că pe lângă cele 3 stațiuni de învățător ce erau până atunci s'a mai adaus și a 4-a stațiune, stato-rindu-se a se solvi din cassa alodială pentru cel dintâi învățător (directorul) un salar anual de 180 fl. m. c., pentru al doilea 160 fl., iar celor doi din urmă câte 80 fl. fiecăruia, precum și pentru fiecare învățător câte 9 fl. ca relut de lemne.

Prin acelaș decret s'a dat voie a se cumpără din cassa alodială pentru suma de 20 fl. în fiecare an cărți școlare, cari aveau să se împartă gratuit elevilor mizeri — dar diligenți; în fine se aplacidă fundațiunea de 2000 fl. m. c. făcută cu scop, ca din interesele prove-ninde de 6% să se ajutore tineri rășinăreni, cari vor frecventă școale mai înalte și se vor distinge prin o purtare morală bună și prin un progres în studii. (Amicul școalei Nr. 1—1861).

În urma acestora — se făcură pașii necesari, pen-tru-ca toate 4 posturile învățătoarești — cu începerea anului școlar 1837/38 — primul în noul edificiu — să fie ocupate de învățători noi și vrednici.

Edificiul școalei, — zidit cu etagiu din averea co-munei — în anul 1835/36 cuprindeă pe lângă cele 5 sale de învățământ mai multe odaie mai mici, în cari lo-cuiau învățătorii; iar după adoptarea din a. 1850 cu-prindeă 6 sale de învățământ, o odaie pentru cancelaria direcțiunei, alta pentru biblioteca școalei, o sală pentru comitetul parohial, o odaie pentru pedel, și încă alte 3 încăperi, aranjate pentru cancelaria comunală.

Aceste 3 din urmă au fost folosite astfel până la anul 1890 când, încă cu un an înainte de rescumpărarea regaliilor, fostul »Hotel comunal« — o zidire cu etagiu

foarte frumoasă și impunătoare — destinat a fost de cătră reprezentanții comunei pentru cancelaria comunală, iar încăperile din edificiul școalei ocupate până aci de cătră oficialii comunei politice — rămân și ele a fi folosite ca sale de învățământ.

Acel edificiu, după ce fu reparat în anul 1864 — dăinuit-a până în primăvara anului 1904 — când în urma constatărilor făcute de bărbați experți, a trebuit să fie renovat și adaptat amăsurat recerințelor timpului de față și legilor în vigoare, devenind astfel edificiul școalei noastre un adevărat palat — poate neîntrecut de alt edificiu școlar de felul acestuia în arhidieceză — pentru care și deastădată spesatu-s'a conziderabila sumă de cor. 35,647·16, asemenea din averea comunei.

*
*
*

Cu lucrarea planului și preliminarului pentru renovarea și adoptarea edificiului școlar comitetul parohial a autorizat pe inginerul H. Eder din Sibiiu, care prezintă suma de cor. 35,478·72.

Neavând școala un fond atât de însemnat din care să se fi putut spesă suma aceasta, comitetul parohial în ședința sa dela 31 Decemvrie 1900 decide a se adresă reprezentanței comunale, care totdeauna a ajutat și contribuit la susținerea școalei, ca aceasta să voteze din averea comunei suma arătată în preliminar.

Votând reprezentanța comunală în ședința sa dela 9 Septemvrie 1901 pentru scopul arătat suma de co-roane 35,478·72 și aprobând sinodul parohial în ședința dela 19 Ianuarie 1904 renovarea și adoptarea școalei, după aprobarea planului, preliminarului de zidire și proiectului de finanțare din partea Preaveneratului Conzistor arhidiecezan prin decisul dto 5 Aprilie 1904 Nr. 3824, edificarea s'a dat în întreprindere pentru suma de co-roane 32,431·76 lui Gustav Jabletzky din Sibiiu.

2. Inaugurarea noului edificiu.

Zidirea s'a început cu ziua de 22 Maiu st. v. 1904 și s'a terminat în toamna aceluiaș an, iar Duminică în 10/23 Octomvrie 1904 se făcù inaugurarea noului edificiu școlar prin comisarul konzistorial Preaonor. Domn Mateiu Voileanu, asesor konzistorial, azistat de preoții locali Iosif Goga, Maniu Lungu și Vasile Runcean, în prezența Preaonoratului domn Lazar Tritean, asesor konzistorial și referent școlar, a întregului corp didactic local, a inteligenței locale, a tinerimei școlare și a unui numărös public, iar după inaugurare s'a predat destinațiunii sale, »spre a răspândi cultura, educând și instruând pe fiii comunei noastre, precum și pe toți tinerii cari ar cercetä această școală«.

Cu prilejul acesta Preaonoratul domn asesor M. Voileanu, prin cuvântul său ocazional, ascultat cu încordată atențiune de toți cei prezenți »purcezând dela cap. 7 vers. 7 din înțelepciunile lui Solomon: Pentru aceea m'am rugat, și minte mi-s'a dat mie, și a venit întru mine Duhul înțelepciunei«, arată vrednicia frunțașilor conducători ai comunei bisericesti și politice Rășinari, dovedită și deastădată prin ridicarea acestui măreț și poate neîntrecut monument cultural, prin care s'au făcut nemuritori pe vecii vecilor, sfätuindu-i părintește și cu multă bunăvoință a se îngriji și pe mai departe cât vor fi în vieată, de binele și înaintarea școalei, dovedindu-le prin exemple, că prin aceasta îngrijescu-se de însaș bunăstarea morală și materială a lor proprie, a familiei lor, a întregii comune și a poporului nostru românesc preste tot.

Face amintire despre bunul renume, ce și-l câștigase școala din Rășinari încă din timpuri foarte îndepărtate, prin puterile didactice cari s'au aplicat la această

școală; îngrijindu-se antestătătorii comunei a alege totdeauna ca învățători bărbați vrednici, zeloși și deplin calificați, prin zelul și destoinicia cărora școala noastră a ajuns a fi numărată și recunoscută între cele dintăiu școale din patrie, fiind cercetată nu numai de fii de-ai comunei, dar și de alți băieți și fetițe veniți până și din cele mai îndepărtate locuri ale patriei. Se adresează apoi învățătorilor actuali, punându-le la inimă datorința sfântă ce o au de a lucra și stăruî neîncetat pentru susținerea bunului renume al școalei, pe care în trecut i-l-au câștigat vrednicii lor antecesori, atrăgându-le atențiunea că numai dela zelul și destoinicia lor, și lucrând în armonie, va putea prospera școala, în serviciul căreia sunt aplicați.

Iar pe tinerimea școlară o sfătuieste să cerceteze școala regulat și cu drag, silindu-se a-și îmbogăți mintea și inima cu frumoase cunoștințe, cari îi vor fi de mare folos în vieță și cari îi va ușura traiul și-i va asigura o mai frumoasă poziție în societate, aducându-i ca exemple persoane de ambele secse din comuna noastră, cari cercetând școala regulat și silindu-se la învățătură, având totdeauna purtare laudabilă, au ajuns între frunțașii comunei, ba unii din ei continuând studiile, ocupă azi posturi înalte, făcând prin aceasta onoare nu numai comunei Rășinari, ci întreg neamului românesc.

În fine se adresează părinților și tuturor celorlalți azistenți, sfătuiind pe unii a-și prevedea copiii cu toate cele de lipsă și a-i trimite la școală, nu de frica pedepsei, ci cunoscând folosul nemărginit ce-l pot avea aceia cercetând școala, să nu aștepte a fi siliți, ci însuși să-i îndemne a umbla regulat și a nu absentă nici când fără motiv dela prelegeri; pe alții apoi sfătuiindu-i a sprijini la rândul lor interesele școalei, luându-și de exemplu pe actualii frunțași conducători ai comunei, ca astfel din

neam în neam și din generație în generație să se continue sentimentul de binefacere, de ce e bine, onest, frumos și plăcut, precum și dorul de emancipare între locuitorii comunei noastre Rășinari pentru vecii vecilor.

* * *

Tot cu această ocaziune a mai cuvântat și părintele Iosif Goga, purcezând dela Isaia:

»Scoală-te, luminează, căci lumina ta a răsărit și mărirea Domnului s'a coborît asupra ta«. In cuvântarea sa — părintele Goga — vorbind publicului despre cele două așezăminte ale omenirii, cari sunt mai deaproape înfrățite cu viața ei pământească, cu pornirile minții și inimei sale — despre biserică și școală — pe cari le numește două faruri de lumină și adevăr — îl asigură, că toate razele fericirii din viața pământească și din viața de apoi — purced din aceste două.

Arată, cum biserica prin învățăturile sale întărește pe om în credința despre nemurirea sufletului, despre întoarcerea acestuia la ziditorul său și despre răsplata faptelor sale aici pe pământ.

Biserica dă omului tărie de muncă și îi propovăduște cea mai frumoasă răsplată, iar școala îi luminează mintea, făcându-l mai înțelept și mai bun, ea este adevăratul izvor de fericire al unui neam.

Incă din timpuri foarte îndepărtate aceste două așezăminte s'au sprijinit una pe alta, fiind deopotrivă cinstite de toate popoarele. Indeamnă pe cei azistenți a spriginii din toate puterile și în toată viața biserica și școala — având noi Românii din această țară cea mai mare lipsă de razele binefăcătoare ale acestor două forțarețe, în cari se păstrează neștirbită ființa noastră de români. Scoate la iveală vrednicia frunțașilor rășinarieni

din trecut, a directorilor și învățătorilor acestei școale — arată, cum prin bunăînțelegere — actualii frunțași s'au arătat demni urmași ai antecesorilor lor, ridicând acest edificiu pompos, prin care câștigatu-ș'a încă un drept la întâietatea de care a fost părtașă totdeauna comuna Rășinari. Sfătuște, ca și de aci înainte să ne nizuim cu toții a trăi în bunăînțelegere și armonie — și atunci vom putea spera la binecuvântarea atotputernicului Dumnezeu, pe care-l roagă, ca să-și reverse darul Său cel bun asupra comunei și școalei noastre.

* * *

Edificiul cu etagiu renovat și adaptat în anul 1904 având cătră piață o fațadă foarte frumoasă — impunătoare chiar — atrage atențiunea tuturor trecătorilor, făcându-i să admire acest monument cultural.

Inchisorile cu grilagiu dinsus și dinjos de edificiu — unde se află și câte o intrare în curtea școalei — contribuiesc foarte mult la înfrumșetarea acestuia.

Nu mai puțin impunător se prezintă edificiul privit din curtea școalei, având și aici o fațadă admirabilă — cu deosebire partea adaptată — carea cuprinde 4 sale.

Edificiul are trei întrări — toate din curtea școalei, ambituri pavate cu petri pătrate cimentate — cel de jos cu petri de culoare cenușie, iar cel de-asupra cu petri de diferite colori. Cuprinde 13 sale — opt sale de învățământ și o sală mare festivă, pentru examene și alte festivități; o sală pentru comitetul parohial, alta pentru cancelaria directorului, una pentru biblioteca școalei și recuizitele de învățământ, carea se folosește și ca sală de întrunire a corpului didactic, în fine o odaie pentru pedelul școalei.

După inaugurare — în ziua următoare — Luni 11/24 Octomvrie, cu ajutoriul lui Dumnezeu începutu-s'au

prelegerile în noul edificiu, în carele atât învățătorii cât și elevii — văzându-se instalați în sale spațioase, curate și foarte luminoase — ca renăscuți — cei dintâi cu înoit zel și entuziasm de a predă învățământul, iar ceilalți cu înoită voie de a studia, întrat-au în anul școlar 1904/1905.

* * *

Ridicatu-și-au deci toți antestătătorii comunei noastre bisericești și politice Rășinari — prin renovarea și adaptarea edificiului școlar — un monument neperitor pentru vecie.

Membrii primăriei și reprezentanței comunale prin aceea, că cu însuflețire votat-au suma necezară pentru edificare, iar membrii comitetului parohial prin aceea, că au supravegheat cu îngrijire, ca zidirea să se îndeplinească amăsurat planului.

Cuvine-li-se dar — și cu tot dreptul — tuturor antestătătorilor comunei noastre recunoștință — atât din partea noastră celor de acum, cât și din partea urmașilor nostri.

Impune-ni-se cu deosebire nouă — datorința — de a înregistra și zugrăvi pentru posteritate o pagină din cele mai frumoase în onoarea acestor vrednici frunțași, drept recompensă pentru interesul și stăruința ce au arătat la ridicarea mărețului nostru edificiu școlar, carea să se păstreze cu deosebită cinste în analele școalei noastre și carea, la anumite ocaziuni și festivități școlare, corpul didactic să o scoată la iveală, să o cetească și infiltreze în inimile ascultătorilor, sfātuindu-i a lucra și stăruii pentru școală și prin aceasta pentru binele comun ca și acești binemeritați frunțași.

* * *

3. Un act din condica parohială.

În condica parohială s'a eternizat următorul act:

Pro memoria.

Ziditu-s'a școala română greco-orientală din Rășinari în anul 1836 dupăcum arată documentele din arhiva parohială, renovatu-s'a și s'a adaptat în anul 1904, fiind Arhiepiscop și Metropolit Înalt Preasfințitul domn Ioan Meșianu, protopresbiterul tractului Sibiiu Ioan Papiu, parohi: Iosif Goga, paroh primar, Maniu Lungu și Vasilie Runcean, director școlar Coman Hămbășan, și învățătorii Moise Frățilă, Șerban Cioran, Bucur Sasu, Teofil Căliman, Eugen Crăciun și Aurelia Goga, președinte al comitetului parohial Dumitru Vidrighin, notar al comitetului parohial Maniu Lungu, membri ai comitetului parohial: Iosif Goga, paroh, Oprea Brotea, Bucur Dancăș jun., Ioan Droc, Șerban C. Dancăș, Iacob Ciucean, Vasilie Droc, Alăman Giurcoiu, Bucur Lungu, Bucur Bratu, Nicolae Crețu, Șerban Cruciat, Șerban Jian, Nicolae Fruman, Coman Hămbășan, director școlar, Bucur Giurcoiu, Comșe Mitrea, Eremie Dancăș, Iacob Izdrailă, Bucur Lungu, Ioan Vidrighin, Aleman Dragoie, Coman Droc, Petru Brotea, Șerban Ilcuș, Vasilie Bloțiu, Coman Lungu, Nicolae Ciucean și Petru Mitrea.

Epitropi :

Maniu Lungu, Bucur Dancăș sen., Ioan Cioran și Nicolae Vidrighin. Primarul comunal Iacob Ciucean, notar Mihail Jurca, Intreprinzătorul a fost: Gustav Jabletzky.

Și s'a sfințit școala cea nouă în ziua de Duminecă 10/23 Octomvrie 1904 prin asesorul konzistorial Mateiu Voileanu, ca mandator al I. P. S. Sale domnului Arhiepiscop și Metropolit Ioan Meșianu, azistat de parohii locali, făcându-se înaintea școalei sfințirea apei și stropindu-se odaie de odaie toate încăperile singuratece ale școalei.

La acest ceremonial au azistat toți credincioșii acestei de Dumnezeu scutite comune bisericești plini de evlavie și mulțămită cătră cel Preaînalt pentru milele cu cari a privit asupra sorții bisericei din această comună.

Scrisu-s'au acestea pentru aducerea aminte de acest sărbătoresc act din viața noastră bisericească, fiind ca prima însemnare în cronică care se deschide pentru întâmplările mai de însemnătate din viața acestei sfinte biserici.

Rășinari, ziua Învierii, 17 Aprilie 1905.

Iosif Goga,
paroh primar.

4. Învățământul.

Arătând în cele premerse istoricul edificiului școlii noastre — în cele următoare voi arăta mersul învățământului — începând cu anul școlar 1837/38 — primul an de școală ținut în noul edificiu școlar, zidit în piață — aproape de biserică »cea veche« — pe locul amintit în punctul precedent, după ce mai întâi se face sfințirea școlii prin episcopul Vasilie Moga, azistat de protopopul Moise Fulea și de preoții locali: Vasilie Popovici, Daniil Popovici, Petru Brote, Iacob Izdrailă și fiul acestuia Ioan Izdrailă — Duminică în 13 Noembrie 1837, cu care ocaziune fu sfințit de preot și Ioan Bratu pentru comuna Rășinari — precum ni-le constată acestea un manuscris rămas de acel preot, — manuscrisul e în prezent proprietatea doamnei A. Goga — fiica respectivului. Cu anul școlar 1837/38 se începe și arhiva școlii prin un protocol mare, legat, a cărei titlă scrisă cu litere cirile e: »Protocolul clasificărilor a normaliceștilor acum din nou începutelor școale neunite în Rășinari. Martie 13. Anul 1838«.

După acest protocol se constată că: școala eră împărțită în »școala nemțească« și »școala românească«, iar anul școlar în două cursuri, »cursul de iarnă«, care se încheiă prin examen public ținut în a doua jumătate a lunii Martie și »cursul de vară«, care se încheiă în a doua jumătate a lunii Iulie st. v. asemenea prin examen public.

Școala românească — în anul școlar 1837/38 — cuprindeă două clase. Clasa I-mă cu patru despărțăminte mixte (băieți și fete). În primul despărțământ — al începătorilor — se propuneă: »Cunoașterea slovelor« (litere cirile) și »Rugăciunile din bucoavna de liturgie«. În al II-lea despărțământ: »Cunoașterea slovelor și slovenirea«, »Rugăciunile din bucoavna de liturgie«, »Cunoașterea cifrelor« și »Aritmetica din cap«. În al III-lea despărțământ: »Scrisoarea românească și latinească«, »Cetirea românească și latinească«, »Istoria biblicească«, »Aritmetica din cap și numerația«. În al IV-lea despărțământ: »Invățătura credinței«, »Istoria biblicească«, »Cetirea românească și latinească«, »Cartea năravurilor bune«, »Scrisoarea românească și latinească« și »Aritmetica«, învățător de clasă Nicolae Muntianovici.

Clasa a II-a cu un despărțământ — numai de băieți — căroră li-s'a propus: »Invățătura credinței«, »Cartea năravurilor bune«, »Cetirea și scrierea românească, nemțească și ungurească«, »Datorințele supușilor cătră monarh« și »Aritmetica«, învățător de clasă Nicolae Lazar Pârvul.

În școala nemțească numită și clasa a III-a normalească — cercetată și aceasta numai de băieți, se propuneă: »Invățătura credinței«, »Gramatica nemțească și ungurească«, »Cartea năravurilor bune«, »Cetirea și scrierea nemțească, ungurească, latinească și românească« și »Aritmetica«, învățător Iuan Brote, subscris deutscher Lehrer. De însemnat e, că protocolul e scris cu litere latine de toți trei învățătorii numiți — folosind însă ortografia germană și magiară — scriind p. e.: Schola, Klaszul, Scherban Dankesch, Nutza, Csoran, Koman Oantse, Oearuluj, Sztan, Klaszul kare au frequentéluit, Vaerszta, Konditzia, Vaszilie Pints, En rugétsunile din bukoavne, Totzi buni, Dsurkoū (Giurcoiu), Mériutza

Béntsile, Envéztétorúluj etc., iar calculii i-au însămnat cu »Eminens«, »Prima«, »Secunda« și »Tertia«.

*
*
*

În anul școlar următor 1838/39 urmează ca învățător al școlii nemțești (clasa a III-a normală) și director școlar, parohul local Sava Popovici, tatăl Drului D. P. Barcianu, om erudit și zelos, sub conducerea căruia școala începe a lua un avânt tot mai îmbucurător în învățământ, introducându-se în clasa amintită pe lângă obiectele de până aci »Geografia« și »Istoria patriei« iar la școala română (clasa I și II) normală — se aplică încă o putere didactică, formându-se două clase prime, una de băieți și alta de fetițe, fiecare cu câte 3 despărțăminte; despărțământul începătorilor (anul I), despărțământul II (anul II), în despărțământul III (anul III); iar clasa a II-a normală o formau elevii din anul al IV-lea — în cari asemenea a început a se predă învățământul tot cu mai mult temeiu și cu rezultat din an în an mai satisfăcător, prin care școala noastră își deschide calea spre atențiunea persoanelor și autorităților competente, cari încep a se interesa tot mai mult și mai de aproape de ea.

Progresul uimitor, care se constată totdeauna cu ocaziunea examenelor — numărul cel mare al elevilor cari cercetau această școală, cu deosebire în cursul de iarnă elevi nu numai din comună, ci și din împrejurime, Poplaca, Gurariului, Cacova, Sibiel, Săliște, Galeș, Tilișca, Fofeldea și alte comune îndepărtate ale patriei — apoi numărul din an în an tot mai mare al elevilor, cari absolvând cl. a III-a normală de aici și având destul de bogate cunoștințe din limbile: maghiară și germană, cu deosebire a celei din urmă, care pe-atunci eră la ordinea zilei și i-se dă deosebită atențiune, propunându-se înce-

pând din clasa a II-a, intrau deadreptul în gimnaziu; în fine puterile didactice — deplin cualificate — cari erau aplicate la școala aceasta împreună cu parohul Sava Popoviciu, bărbat cu vaste cunoștințe câștigate în școala nemțească; zelul, însuflețirea și destoinicia acelora îi croiră bunul renume de care se bucură și prin care ajunge a fi pusă alătura cu instituttele regești normale — ori cu ale altor națiuni conlocuitoare, de felul ei din patrie.

În modul arătat, și sub conducerea parohului Sava Popoviciu își urmează școala noastră cursul său regulat până la finea anului școlastic 1846/47, când acesta ab-zice de postul ce l-a ocupat la școală.

5. Patronul școalei.

În acest an școlar, la 25 Martie 1847, zi de mare însemnătate pentru școala din Rășinari, avut-a comuna noastră deosebita fericire a fi vizitată de »Marele« bărbat al bisericei noastre și națiunei române, Andreiu, pe atunci arhimandrit al mănăstirei Covil și vicar general al rom. gr.-or. din Ardeal — însoțit de protopopul Sibiului Moise Fulea — despre care înaltă vizită luatu-s'a notă în protocolul de clasificațiuni, amintit în punctul precedent.

Această notă — scrisă cu litere cirile — de mâna dibace a conducătorului de atunci al școalei, fiind de interes general pentru toți Românii, prin care destul de lămurit arată-ni-se viul interes și dorul ce-l purtă »nemuritorul Șaguna« încă de pe atunci pentru binele și înaintarea poporului nostru, pentru ridicarea școalei, bisericei și națiunii noastre, pentru ameliorarea sorții fraților săi, o lasă să urmeze din cuvânt în cuvânt:

»În 25 Martie 1847, sârbarea Bunevestiri, carea au căzut în a treia zi a Paștilor, eșind Măria Sa Domnul Archimandrit al Monastirei Kovilu și General Vicariu al Neuniților din Ardeal, Andreiu Șaguna, (fiind Scaunul Episcopesc vacant) din-

preună cu Protopopul local D. Moisi Fulea, aici în Rășinari, după săvârșirea dumnezeeștii liturgii în Biserica cea veche numită, în coazistința tuturor preoților locali, petrecut de Jurații și mai marii Comunității au purces cu litie în zidirea Școalei locale, unde ajungând în sala adunării condecorată cu portretul Inalt fericitului Impărat Francisc I. s'au ținut sfințirea apei.

După aceea prin un cuvânt nimerit și pătrunzătoriu au descoperit, și arătat mărimea faptei și întreprinderii cu zidirea Școalelor, prin carea au pus întâiul fundament al luminării și creșterii cuviincioase a Tinerimei locale, au deschis cale cătră un viitoriu mai bun, unde Comunitatea își va avea din sinul său păstori sufletești harnici și destoinici, mădulari și ocârmuitori trebnici și de binele de obște înaintători, au arătat, cum Comunitatea prin faptă au dovedit supunerea și ascultarea de poruncile Dumnezeești, -- care cer înaintarea fericirii sufletești, și de acele ale mai înaltelor Stăpâniri, care pretind cultura și luminarea supușilor săi — și deosebit a Românilor, pe carii soarta așa mașter i-au tractat, la care toate Comunitatea au pus temeiul cu ridicarea Școalelor; au întipărit zisei Comunități strânsa datorie de a priveghia, ca nu cumva foloasele aceste, ce sunt sfârșitul tuturor Institutelor de învățătură, să se împedeze prin netrimitea pruncilor la școală; ci mai vârtos ca la un liman de mântuire și de scăpare să-i îmbărbăteze. Iară mai pe urmă, ca nice sfințenia cuviincioasă să nu i-să necunoască, ci ca cu atâta mai mare reverință să fie privită, orându-i, ca în tot anul la sărbarea Bunevestirei, preoțimea locală, după săvârșirea slujbei bisericești, în asemenea chip să înoiască acest act al sfințirii apei în edificiul Școalei, fiind de față toți mai marii Comunității, și această sărbătoare a Bunevestiri să fie privită de Patroana Școalelor. — La care n'au lipsit D. Părinte local Sava Popovici prin alt cuvânt a descoperi simțămintele de această bucurie obștească privită din două puncturi de vedere: 1. pentru însărcinarea, carea suslăudatul D. General Vicariu au binevoit a lua asuprași cu patronirea și așezarea acestei sărbări Școlastice, aducându-i cea mai vie mulțămintă pentru arătata adevărat părinteasca ocrotire și simpatie națională, ca unui bărbat, carele în scurtul timp al păstoriei sale — au dat cele mai învederate dovezi despre zelul ce-l are pentru propășirea și cultivarea poporului român dreptcredincios. 2-a. Pentru că obștea sătească recunoscând deosebita grație a înalt feri-

citului Domnitoriu și Impărat Francisc I, prin a cărui îndurare părintească s'au ridicat acest Institut de învățătură, și alte mai multe binefaceri în decursul stăpânirii sale s'au revărsat peste această obște, întru sămn de mulțămire fiiască, credincioșie și supunere cătră domnitoarea Casă a Austriei, cu această ocaziune sărbătorească, n'au întârziat a înfrumuseța sala de adunare cu portretul zisului înalt adormitului Impărat Francisc.

Asemenea și din partea Comunității să sculă fratele numitului Părinte Domnul Advocat Șerban, care după strigătele de bucurie (vivate) ale privitorilor, repețind în scurt cele zise de laudatul Părinte, frumos știu însămna pre Școale cu un agru, pre Măr. D. Arhim. și Vicariu ca pre un cultivătoriu și sămănătoriu al săminței cei adevărate și mântuitoare; iar din partea Comunității apromită, că nu va lipsi a udă și plivi tinerile plante, pe care Dumnezeu le va crește spre binele de obște.

Andrei Șaguna

Arhimandrit și General vicariu.

Moise Fulea

Național Director și localnic Protopresb

Sava Popovici

paroch și învățătoriu
de limba nemțească.

Din această notă reiese deci destul de evident, că designarea sărbării Bunevestiri de patron sau hram al școalei noastre, datează dela ziua, luna și anul arătat în fruntea acestui act; iar dispozițiunile privitoare la »sărbarea hramului« luate cu acea ocaziune, nu numai că s'au ținut întocmai până în prezent, dar pe lângă cele orânduite de »Marele Andreiu«, corpul didactic aproape în fiecare an a aranjat cu elevi de-ai școalei în ziua hramului câte o producțiune școlară cu program educativ, religios-moral, la care au fost invitați și au participat cu deosebit interes locuitorii comunei, ceace a făcut pe învățătorii nostri a se simți plăcut îndemnați de a se pregăti și prezentă pentru sărbarea hramului și în anul acesta cu un program ales și instructiv, executat în prezența unui public atât de număros, încât sala noastră festivă,

— altcum foarte spațioasă — s'a dovedit a fi prea mică pentru asemenea festivități școlare.

Atât învățătorii, cât și elevii cari s'au produs, și-au aflat recompensa morală, în deplina satisfacțiune a publicului, căreia îi dă expresiune după fiecare punct al programului, precum și prin complăcerea exprimată și din partea Preaonoratului domn protopresbiter Ioan Papiu, șeful nostru tractual.

* * *

Anul școlar 1847/48 se începe sub conducerea lui Constantin Mărginean, care ocupă postul avut până aci de parohul Sava Popovici; iar în anul următor școlar 1848/49 sub conducerea lui Ilarianu (Bucur) Cioran. Despre acest an școlar protocolul de clasificațiuni — menționat — nu conține decât clasificațiunile elevilor clasei româno-nemțești (cl. a III-a normală), pentru cursul de vară, cu dtto 1 August 1849, subscris de Ilarian Cioran, profesor; apoi o notă de acelaș, scrisă cu litere latine, căreia — având însemnătate istorică — îi dau loc aci, întocmai: »Dinū cauza ocupării Sibiiului prin Generalulū Insurgenților Bemū inū 11 Martie An. cur. s'au întreruptū atātū ordinea legală a Școalei, cātū din această caūsă nici examene publice nu s'au putut face«.

Despre ceialalți învățători și clase, protocolul nu conține date.

* * *

După restaurarea ordinii legale în an. 1850, episcopul Șaguna luă sub specială îngrijire școala aceasta, ceea ce se constată și din titula protocolului al II-lea de clasificațiuni al școalei și din protocoalele ședințelor antistiei și reprezent. com. în cari e numit »Supremul director«, denumind pe Ioan Brote de director și sfātuind pe frunțașii comunei a face pașii de lipsă la locurile competente pentru înființarea unui post de învățătoare

pentru predarea lucrului de mână fetițelor, iar suma de 20 fl. destinată pentru cumpărarea cărților pe seama copiilor mizeri, să o urce la 40 fl., asigurându-i, că pe viitor numai tineri calificați, designați de însuși episcopul, vor putea fi aplicați ca învățători la această școală.

Sfatul părintesc al episcopului fu primit și dus îndeplinirii întocmai încă în vara aceluiaș an votându-se suma de 160 fl. ca salar pentru învățătoarea de lucru de mână.

La anul 1852 salarele învățătorilor s'au ridicat: celui I dela 180 fl. la 300, la al II. dela 160 fl. la 250 fl., iar la al III. și al IV. dela 80 fl. la 140 fl., al învăț. de lucru dela 160 fl. la 180 fl. și să înființezează un post de adjunct de învățător cu 90 fl. salar; relutul de lemne pentru fiecare învățător se ridică dela 9 fl. la 16 fl., asemenea și suma destinată pentru cumpărarea cărților dela 40 la 60 fl., în fine se votează suma anuală de 80 fl. pentru cumpărarea lemnelor trebuincioase pentru încălzitul școalei și astfel se scutiră elevii de unica sarcină ce o aveau de a mai aduce fiecare dimineața câte o bucată de lemn pentru încălzitul saelor.

Sub conducerea lui Ioan Brote școala face progres din an în an tot mai îmbucurător cu deosebire în cl. superioare în cari pe lângă studiile de până aci se mai adaug și istoria universală și naturală, fizica și geografia universală, iar în școala de lucru li-se propune fetițelor: torsul, cusutul, împletitul și alte lucruri folositoare.

În anul 1856 demisionând Ioan Brote, școala ajunge din nou sub conducerea parohului local Sava Popovici, care e aclamat de director în ședința reprezentanței comunale în prezența conzil. de școale Dr. Pavel Vasici, în luna Noemvrie a aceluiaș an.

Curând după începerea an. școl. 1856/57 școala aceasta avu să sufere din cauză, că trei din învățătorii

acesteia își părăsesc posturile în decursul sem. I., iar până la substituirea acelor prin alți învățători, sunt înlocuiți în decurs de mai multe săptămâni prin elevi mai mărișori. În privința aceasta las să urmeze o notă din »Amicul școlai« având și aceasta însemnătate istorică.

»Anul școlar 1856/57 e an fatal pentru școala noastră, din cauză, că după începutul semestrului un învățător o tulă la sănătoasa, cauza o va fi știut dânsul; iar ceva mai târziu doi inși își dădură dimisiunea, sau mai bine zicând — fură siliți a eși din posturile lor, iarăș din cauze foarte fatale. O deslușire ni s'a dat apoi în această privință mai târziu prin un cerculariu episcopesc ddto Sibiiu 5 Decemvrie 1856, Nr. 1090, unde ni se spune, că doi învățători (socotim că aceia) sunt »lipsiți de dăscăliă pentru toate vremurile« căci au cetit »Gazeta Transilvaniei« celu mai bunu jurnalul romanu în Austria: Red. (Amicul școlai Nr. 4/1861).

Tot în ședința, în carea fû aclamat de director Sava Popovici, reprezentanții comunei își descoper dorința pe carea, încă cu ani înainte o aveau, de a dobândi pentru școala noastră »dreptul de publicitate«.

Consiliarul Dr. P. Vasici îi asigură, că în contra unei dorințe atât de nobile și drepte, nu le va stă nimic în contră, promițându-le tot concursul său spre a-și vedea dorința realizată cât mai îngrabă și în legătură cu aceasta — arătând mai întâi trebuința neapărată — le face propunerea »de a înființa pe lângă clasele normale și două clase reale«, pentru a căror înființare s'ar cere circa 5000 fl. anual.

Propunerea aceasta fû primită în acea ședință cu unanimitate, depărtându-se astfel consiliarul Dr. Vasici deplin mulțămît cu cele desbătute și decise în ședința antestătătorilor comunei noastre.

Revenind însă acestia asupra cestiunii — de a înființa sau nu pe lângă clasele normale și două clase reale — după dese și serioase consultări luând în vedere toate împrejurările, ca suma anuală, edificiul școlar, articolii de traiu, lipsa unui fond școlar, lipsa unui venit sigur, fix și vinculat pe numele institutului, lipsa unui fond de penziune pentru învățători, învățători buni și anume pregătiți pentru scopul arătat, apropierea Sibiiului, unde străinii ar preferi a merge în reale mai bucuros decât aici etc., deciseră a absta deocamdată dela înființarea alor două clase reale, ceea ce aducându-i-se la cunoștința respectivului konziliar îl supără atât de mult, încât și promisiunea ce li-o făcuse, de a le da tot concursul pentru ca școala să-și capete dreptul de publicitate, li-o denegă.

Ba în decursul timpului de trei ani, cât dură acea supărare, lucrurile luară dimenziuni tot mai largi — ajungând în fine într'o stare foarte îngrijitoare pentru școală — în urma rapoartelor făcute de konz. Dr. Vasici, și ajunse până la c. r. guvern — din partea căruia școala fu cercetată în mai multe rânduri de exmiși ai aceluia. — Rezultatul final, prin care culminează întregă afacerea, e ordinul ddto 14 Ianuarie 1859 Nr. 14,585 al c. r. Locotenintie, prin care Inaltul guvern demandă delaturarea parohului Sava Popovici din postul de director pe calea Ordinariatului, și în locu-i să se denumească provizor parohul local Ioan Bratu, sub cuvânt, că Sava Popovici »să îngrijește prea puțin de școală«, că »în fața dânsului« — »unter seinen Augen« — învățătorii întrebuințază cărți școlare neaprobrate, că »în Istorie și Geografie nutresc tendințe ultranaționale« — »in der Geschichte und Geographie werden überspannte nationale Tendenzen gepflegt« etc. Ordinațiunea amintită însă, în urma remonstrării episcopului Șaguna — care cunoștea

prea bine, atât cauza celor întâmplate, cât și intențiunile frunțașilor comunei și în special mersul învățământului școlii noastre, prin contraord. ddto 17 Februarie ace-luiaș an, s'a revocat.

În locul celor două clase reale, reprezentanții co-munei noastre, au ajuns de acord a preferi și a înființa tot atunci un fond stipendial de 27,000 fl., din care să se ajute tineri rășinăreni, cari vor continua studiile la școli mai înalte. (După Amic. școl. Nr. 4/1861).

Din această fundațiune — cu statute aprobate — a cărei sumă se urcă în prezent la 75,000 coroane, se împart în fiecare an sume însemnate, fără considerare la starea materială a părinților, studenților rășinăreni, cari cercetează cu succes școalele medii, seminariul și universitățile.

Urmarea celor arătate mai sus a mai fost și amânarea câștigării dreptului de publicitate pentru școală — pe lângă toate rugărilor repetite adresate de aici lo-curilor competente, până la întreprinderea »Marelui An-dreiu« la locurile mai înalte — când, frunțașii comunei noastre își văd realizată cea mai nobilă dorință, ridi-cându-se școala aceasta la școală normală capitală cu drept de publicitate prin decretul gubernial cu Nr. 31,766 din 29 Decembrie 1864.

* * *

Tot la întreprinderea episcopului Șaguna prin hârtia ddto 30 Maiu 1862 Nr. 445 adresată reprezentanței co-munale prin inspectorul districtual, protopopul Ioan Pa-novici — salarul fundamental al învățătorilor și cate-chetului dela această școală, în ședința reprezentanței comunale dela 29 Iunie 1862, s'a ridicat la 350 fl., vo-tându-se totodată și câte 16 fl. relut de cuartir pentru fiecare.

Salarul învățătoarei pentru lucrul de mână s'a ridicat dela 180 la 262 fl. 50 cr. și relut de quartir și lemne, ca și învățătorilor; în anul 1874 salarul acesteia se ridică la 300 fl.

Salarul adjunctului de învățător s'a ridicat dela 90 fl. la 150 fl., iar în ședința dela 20 Septemvrie 1863 la 200 fl.

În fine — în aceeaș ședință se decide apoi — ca postul de director al școalei să fie ocupat pe viitor de unul dintre învățători — căruia îi votează 100 fl. remunerațiune anuală.

Votându-se învățătorilor relut de quartir — cu începerea anului școlar 1862/63 înceată de a mai locui în școală — cu excepțiunea directorului, căruia i-se concede locuința în edificiul școalei până la finea anului școlar 1877/78.

Cu finea anului școlar 1871/72 postul de catechet se cassează și se înființează al V-lea post de învățător; în anul 1874 se înființează al VI-lea, iar în anul 1892 al VII-lea post cu acelaș salar fundamental, relut de lemne și quartir.

Salarul fundamental — până în prezent nu s'a mai ridicat, decât relutul — dela 16 fl. la 30 fl., atât cel de lemne, cât și cel de quartir, pe lângă cari li-se mai solvesc învățătorilor și cuincuenalele provăzute în lege, iar învățătorului de cant încă 200 coroane.

Vrednic de notat e, că școala aceasta și-a avut »statutele sale« aprobate în regulă de episcopul Șaguna.

Pe baza acelor statute se escriă concurs și se alegeau învățătorii de o »comisiune de 13 membri« aleasă dintre membrii artistiei și reprezentanței comunale, carea după alegere eră investită cu dreptul de a încheiă contract cu învățătorul ales; aprobarea alegerii însă se făcea de cătră episcopul. Prezidentul comisiunii eră de regulă unul dintre preoți, ales și acesta de reprezentanță.

Sub îngrijirea și conducerea antistiei și reprezentanței comunale a stat școala aceasta până în anul 1871 — după votarea și introducerea »Statutului organic« — în acest an, fruntașii comunei în ședința dela 1 Octombrie, unanim decid trecerea școalei sub conducerea comitetului parohial — pe lângă asigurarea, că antistia și reprezentanța comunei și de aci înainte va votă și solvi anticipative suma necesară pentru susținerea școalei — ceeace s'a și făcut în fiecare an și se face regulat și în prezent.

* * *

Înființându-se în anul 1874 al VI-lea post de învățător, cu începerea anului școl. 1874/5 se despart fetițele de băieți în cl. I și II, cari până aci erau clase mixte și se formează 4 clase de băieți, conduse de 4 învățători, având cl. III an. III și IV, iar cl. IV an. V și VI de școală și 3 clase de fetițe conduse de 2 învățători, cl. I cu an. I de 1 învățător, cl. II cu an. II și III și cl. III cu an. IV, V și VI de școală conduse asemenea de 1 învățător. Învățătorul care aveă conducerea acestor două clase din urmă instruă a. m. în cl. III iar p. m. în cl. a II-a, schimbându-se astfel cu învățătoarea, care predă lucrul de mână femeesc a. m. în cl. II, iar p. m. în cl. III.

În modul arătat se urmează până la 1892, când s'a înființat al VII-lea post de învățător pentru cl. a III-a de fetițe cu an. III, IV, V și VI de școală.

În fine pentru ușurarea conducerii acestei clase, corpul didactic decide, iar comitetul parohial aprobă în a. 1903 împreunarea cursurilor superioare V și VI de fetițe cu aceleași cursuri de băieți într-o clasă, ceeace cu începerea an. școlar -1903/4 se și îndeplinește, formându-se astfel 7 clase conduse de 7 învățători; 3 clase paralele — băieți și fetițe — iar a IV-a

mixstă; urmându-se astfel până la încheierea anului școlar curent.

Cu începerea anului școlar viitor 1906/7 se va face schimbarea arătată sub titlu „Conferențe învățătoresci“ a acestui anuar.

6. Școala aceasta ca școală capitală.

Bucuria antestătorilor comunei noastre, după școala aceasta a fost ridicată la „școală normală capitală cu drept de publicitate“ eră la culme, și grija ce o aveau eră, ca să aibă totdeauna învățători calificați și harnici.

Îngrijorarea le eră motivată, fiindcă posturile de învățători la școala aceasta, carea dela înființarea ei se bucură de cel mai bun renume, fiind aplicați ca învățători totdeauna cei mai aleși și mai vrednici „dascăli românești“, cu toate că erau împreunate cu cele mai bune salarii pe acel timp, totuș deveneau cam des vacante, fiindcă învățătorii aplicații în serviciul acestei școale erau preferiți altora la alegerea de notari, directori școlari, preoți și protopopi.

Cu deosebire, după școala noastră ajunge sub specială îngrijire a episcopului Șaguna, vedem aplicați ca învățători numai persoane cu deplină calificațiune, la școala aceasta.

Cei mai buni și mai aleși învățători cari au absolvat cursurile seminarului Andreian, au fost puși în serviciul școalei noastre, conziderându-se prin aceasta ca deosebită vrednicie funcționarea ca învățător la școala din Rășinari.

Eră dar bazată și îndreptățită preferirea învățătorilor școalei noastre cu ocaziunea alegerilor la posturile menționate.

Directorii acestei școale, aleși conform conluzului reprezentanței comunale dela 29 Iunie 1862, dintre învățători, începând cu anul școlar 1863/4 au fost: Nicolae Mihelțan — ales preot în Brașov, iar după aceea protopop al Zarandului, cunoscut de bun literat și autorul mai multor cărți didactice; Ioan Droc, fost protopresbiter în Mercurea, acum asesor konzistorial în Sibiiu; Dr. D. P. Barcianu, mândria comunei noastre și decorul întregului neam românesc, fost profesor seminarial și referent școlar, † în Rășinari; și Ioan Roman, actualul director al școalei din Isaccea-Dobrogea, fiind toți bărbați cu bogate cunoștințe pedagogice, învățământul sub înțeleapta conducere a acestora s'a predat totdeauna după cele mai bune indigitări metodice; iar școala făcea progrese din an în an tot mai frumoase, câștigându-și astfel renumele de care se bucură și în timpul de față.

Toți acestia răsplătiți au fost pentru zelul și abnegațiunea cu care au muncit la înaintarea școalei noastre și prin ea la înaintarea locuitorilor acestei fruntașe comune și a neamului românesc, cu recunoștința nu numai a rășinărenilor și a frunțașilor națiunei noastre, dar bucuratu-s'au și de deosebită atențiune chiar și din partea capului bisericei și națiunei noastre, a episcopului și apoi arhiepiscopului și metropolitului Șaguna, și vie rămânea-va amintirea lor în anele școalei noastre și în inimile Românilor, pe vecii vecilor.

7. Școala noastră în decursul anilor 1877 până în prezent.

După abdicarea lui Ioan Roman întâmplată în anul 1877, conducerea școalei se încredințează învățătorului Ioan Mețiu, iar cu începerea a. școlar 1879/80 învățătorului Coman Hămbășan, care numără deja la activul său 9 ani de funcționare.

Acesta conduce școala ca director și învățător încă 26 ani, trecând după un serviciu neîntrerupt de 35 ani, cu începerea a. școlar c. în penziune.

În șirul anilor acestora aplicați au fost învățători, cari prin destoinicie și activitate rodnică, prin purtare laudabilă, în și afară de școală, prin conlucrare armonică, și mai ales prin aplicarea cu deosebit zel și abnegațiune a cunoștințelor nouă pedagogice, primite din partea renumiților noștri profesori seminariali, în folosul școlii noastre, în decurs de mai mulți ani, învrednicitu-s'au de iubirea elevilor, de recunoștința părinților și de stima tuturor.

În timpul funcționării acestor învățători școala ia un puternic avânt în învățământ.

Și, mai ales după introducerea în școală a manualelor din studiul limbei materne »Întâia carte de lectură și învățătură« și »A doua carte« de renumitul, marele pedagog Ioan Popescu, și propunerea »Aritmeticii« după manualul de acelaș autor, dându-li-se învățătorilor din partea acestuia îndigările necesare despre principiul metodic fundamental după care a elaborat manualele amintite, i-a sfătuit a abandonă expunerea învățământului în mod deductiv din toate obiectele în școlile primare, argumentându-le, că după expunerea învățământului în mod deductiv, spiritul elevului nu-și poate însuși decât numai niște cuvinte goale, cuvinte fără nici un înțeles, numai nomenclatura științei, dar nu și ideile din ea; deci pentruca spiritul elevului să-și poată câștiga prin intuirea lucrurilor concrete mai întâi idei senzuale, din cari are să-și formeze mai târziu idei abstracte — noțiuni — i-a îndrumat a purcede la expunerea oricărei materii de învățământ în mod inductiv, deoarece, la învățământul primar (elementar) numai expunerea inductivă se poate aplică cu folos, așadar după introducerea manualelor

amintite și cu deosebire după ce din partea organelor competente fost-au ținuti învățătorii a purcede la predarea învățământului după acest principiu metodic, școala noastră prin învățătorii săi, cari își însușiseră deja acest metod de propunere, face progres atât de satisfăcător, încât șeful tractual de pe atunci Simeon Popescu, care întrodusese participarea învățătorilor ca delegați la examene, văzutu-s'a plăcut îndemnat a invita la examenele noastre publice — pe lângă învățătorii din tractul său — și pe tinerii din ambele cursuri ale seminarului nostru spre a se convinge personal despre răspunsurile elevilor, despre materialul ce li-s'a propus, despre gradul de pricepere al aceluia din partea elevilor și despre metoda observat de învățătorii noștri la propunere, sfătuindu-i a le urmă acestora în cariera învățătoarească.

După metoda analitic-sintetic și principiul concentrațiunii purcesu-s'a la predarea învățământului din toate obiectele în școala aceasta și dela acel timp, și tot astfel purcede-să sub înțeleapta conducere a actualului nostru șef tractual Prea on. domn protopresbiter Ioan Papiu, și în prezent cu stricta observare a circularului Prea-veneratului Conzistor arhidiecezan ddo 7 Iunie 1901 Nr. 463 școl., prin care sunt îndrumați învățătorii nu numai a predă învățământul după treptele formale, ci a arată aceasta și în cronicile școlare.

În fine, cumcă și de când avem deosebita fericire a stă în fruntea tractului nostru, deci și a școalelor, ca inspector districtual — actualul domn protopop — școala aceasta a fost totdeauna la culmea chemării sale, iar învățătorii aplicați au satisfăcut în fiecare an angajamentul lor, stăruind cu zel și devotament la educarea și instruirea elevilor, constată-se nu numai prin deplina satisfacțiune a Prea on. domn protopop, exprimată în public cu ocaziunea încheierii festive a anului școlar, ci și

prin notele însoțite de laudă la adresa învățătorilor incluse în protocoalele școlii de acelaș Prea on. domn ca conducător al examenelor noastre.

8. Influența școlii acesteia asupra locuitorilor comunei noastre.

În firul celor arătate până aci — ca completare a acestei științe istorice — aflu de neapărată trebuință a arată și »influența ce a avut școala aceasta asupra locuitorilor comunei noastre«, și prin ei apoi, asupra poporului românesc.

Fiind școala aceasta — dupăcum deja s'a amintit — încă dela înființarea ei totdeauna binesituată, prin fructele-i binefăcătoare atras-a pe fii comunei la sinul ei, deștep-tându-i și îmbogățându-le mintea cu cunoștințe folositoare și nobilitându-le inima cu învățături religioase-morale, spre a putea deveni cu timpul creștini adevărați, români buni și cetățeni deștepți și vrednici.

O deosebită mângâiere simțim, când ni-se oferă ocaziune a vedea bătrâni de ambele sexe — eșiți din școala veche, apăsați de numărul anilor — cetind și acum cu plăcere în cărțile bisericești și în alte cărți scrise ori tipărite cu litere cirilice, ce le au pela casele lor.

Ni-se umple inima de bucurie când, vorbescu-ne veteranii noștri fruntași despre coetani și colegi de-ai lor de școală, cari, ca și dânșii numai cu școala de aici ajuns-au între fruntașii și conducătorii comunei, și la frumoase averi, unii ca economi de vite și de pământ, iar alții prin negoțul ce-l purtau în patrie și în regatul vecin, cu oi, berbeci, lână, brânză, său și alți articoli de negoț.

Bucuria noastră e nemărginită, când între firmele mai de seamă, de neguțatori și meseriași de tot felul, nu numai în diferite orașe, ci chiar și în capitala României, putem înșiră un frumos număr de firme de-ale fiilor

cômunei noastre, cari trecând în regatul vecin și având ca bază numai cunoștințele câștigate în școala de aici, prin sânguință și purtare onestă, au ajuns la frumoase și însemnate averi materiale, făcând onoare comunei lor natale.

Dar nu numai în străinătate, ci cu un număr frumos de neguțători avuți și meseriași de frunte, nutriți numai cu fructele binefăcătoare ale școalei noastre, putem-ne mândri și în comună; numărul acestora crește din an în an, și îndreptățită ne este speranța, că meseriașii noștri vor continuă a se spori tot mai mult, dupăce dese îndrumări li-se dau tinerilor în școală spre acest scop, și dupăce înșiși văd folosul și apoi sporul în cele materiale la actualii noștri meseriași, și în fine dupăce împarte-li-se și ajutoare spre acest scop în fiecare an din fundațiunea »Aleman C. Mitrea«, amintită în acest anuar.

Și apoi nu numai cu privire la economi de vite și de pământ, neguțători și meseriași se poate constată influința școalei noastre, ci aceasta se poate constată mai ales asupra clasei inteligente, — din rândul căreia să pot înșiră o mulțime de bărbați aleși — cari, având ca bază la studiile ulterioare — școala de aici — după terminarea acelora, ocupat-au posturi înalte și ajuns-au la poziții onorifice, atât în patria noastră, cât și în regatul România, prin cari făcut-au și fac onoare nu numai școalei și comunei noastre, ci întreg neamului românesc.

Căci, ce alta — decât cinste comunei și onoare neamului — înseamnă a putea numără între elevii școalei și fiii comunei tale și ai neamului românesc — bărbați ca: Ioan Pinciu, fost mai întâi notar în comună și apoi jude de cerc în Micăsasa; Servian Barcian, jude de tablă; Dr. Ilarie Mitrea — fost medic în serviciul Olandez — † în Viena; Dr. Petru Cioran, medic; Ioan Droc, protopop în penz. și asesor konz. în Sibiu; Emanuil Cioran, in-

giner; Emilian Cioran, preot; Petru Brote, jur. abs. — autorul broşurei Răşinariul; Dr. Aurel Brote, fost dir. al institutului de asigurare Transilvania; Coloman Albu, adv. în Mercurea; Dr. D. P. Barcianu, fost prof. sem. şi referinte şcolar; Ilarie Muşiu Ureche, fost notar în comună şi apoi protopretor în Sălişte; Ioan Pinciu, protopop în Ciacova; Şerban Cioran, † paroh în Răşinari; Sabin Barcian fost conducătorul şcolii economice în Răşinari ş. a. — Apoi trecuţi în România: Ioan Isdrailă — numindu-se acolo Alexandru I. Popescu, fost avocat, primar al oraşului R. Sărat, prefect şi deputat în cameră; Nicolae Droc Barcian, dir. gimn. Giurgiu; Emanuil Isdrailă Duca, şef la telegraf; Corneliu Cioran, inspector gen. de bancă; Emilian Bratu, şef la casseria ştatului; Aleman Bloanca, veterinar † în rezelul rom.-rus.-turc 1878; Emanuil Marcu, veterinar, decorat cavaler; Ioan Merandini, mehanic; Ioan Muşiu, inginer de mine ş. a. m., cari au contribuit, şi cei rămaşi în viaţă, continuă a contribui cu stăruinţă, fiecare în cercul său de activitate, la înaintarea poporului românesc — nu numai în cele materiale, dar mai ales în cele culturale.

Şi dacă putut-am înşiră din rândul celor ieşiţi din şcoala şi sinul comunei noastre din timpul mai îndepărtat — atâtea persoane însemnate — apoi, nu mai puţin îndreptăţiţi ne simţim a ne mândri cu numele şi cu persoane de asemenea valoare, cari au terminat şcoala aceasta în timpul mai nou.

Deoarece numai mândria comunei şi decorul neamului — cu putrice garanţii de înaintare — sunt bărbaţi tineri ca: Irimie Morandini — subdirectorul vămilor România; secretarul Asociaţiunii, poetul Octavian Goga, recunoscut şi apreciat în această calitate şi de cele mai dibace şi mai măestre condeie ale românismului până şi de regina-poetă Carmen Silva; Traian Bratu, prof.

de liceu — București; Șerban Borhină doctorand — † București; Maniu Lungu, paroh primar în Rășinari; Stan Vidrighin, inginer; Aleman Galea, † învățător Rășinari; Nicolae Ciucean și Servian Vidrighin, locotenenți; Ioan Ilcuș, sublocot.; Dr. Ilarie Hoadrea, avocat; Dr. Nicolae Olariu, avocat; Ilarie Băra, cand. de adv.; Dr. Emanuil Grebenea, medic, † Mănăsturul ung.; Ilarie B. Dancăș, șef de gară Laswa-Boznia; Ilarie A. Dancăș, funcț. de poștă B.-Pesta ș. a., cari prin diligență extraordinară în tot decursul studiilor superioare secerat-au calculi eminenți și pe cari, îndemnați ne simțim a-i aduce ca exemple, ca modele demne de urmat înaintea elevilor școalei noastre — și mai ales pe aceia, ai căror părinți fiind economi cu puțină avere materială, de puțin ajutor s'au putut bucură din partea acelora, avizați fiind mai mult la stipendii și la puterile proprii.

Unii dintre fiii comunei noastre apoi, dedicându-se carierei învățătoarești și celei notariale, ocupă unii ca învățători posturi în comună — răsplătind școalei în această calitate prin zelul și stăruința lor — folosul omnilateral ce l-au avut ca foști elevi ai acesteia; alții ca notari, stând în serviciul altor comune românești, ca oameni inteligenți, contribue la înaintarea în toate priverințele a poporului nostru.

Alții iară, numai cu cunoștințele câștigate în școala aceasta, trecând în România — ca autodidacți ajuns-au a ocupă posturi onorifice în serviciul statului, la tren, poștă și telegraf; iar dintre număroșii elevi străini, cari au terminat clasele școalei acesteia, cu deosebită satisfacție amintesc pe Daniil Romul Cordescu, fiu de țăran din Fofeldea — care trecând în România — ca învățător înființat-a institutul de bun renume »Lumina«, care și în prezent se numără între cele dintâi licee în capitala României, și reîntors în patria noastră, în co-

muna sa natală, a înființat acolo institutul de credit și economii numit după numele său „Cordiana“; preotul Nicolae Răchițan — † paroh în Galeș, unul dintre cei mai vrednici preoți ai tractului Săliște; preotul Isaia Henteș, paroh în Ocna-Sibiiului, care după absolvirea cursului clerical, pusu-și-a cunoștințele în serviciul școlii noastre ca învățător în timp de doi ani, ș. a. m.

Dovadă destul de puternică, că această școală a fost adevăratul focal, care și-a răspândit razele sale binefăcătoare, nu numai asupra fiilor rășinari, ci și asupra unui însemnat număr de conaționali, cari cu toții apoi au contribuit și vor contribui la înaintarea în cele culturale și materiale ale neamului nostru românesc.

În fine, despre influința acestei școlii poate-se vorbi și scrie nu numai din timpul trecut, mai îndepărtat și mai apropiat, ci despre influința binefăcătoare a acesteia poate-se vorbi cu atât mai vârtos în timpul de față, ceea ce constată-se dela sine, dacă arăta-vom, că și în prezent ne putem bucura și mândri cu un frumos număr de tineri, cari terminând școala aceasta, continuă a studia în diferite școlii civile, în gimnaziile școlii reale, comerciale, preparandii, în teologie și universități, promițându-ne cu toții prin purtarea și diligența lor a deveni cu timpul floarea comunei și vrednici membri ai inteligenței române.

Și apoi nu numai cu privire la partea bărbătească pute-mu-ne bucura de numărul frumos al tinerilor studenți, ci bucuria noastră e cu atât mai mare, când putem constată, că și dintre fetițele, cari termină școala de aici, din an în an tot mai multe vedem cercetând diferite școlii în orașul vecin Sibiiu; dovadă, că simțul de emancipare și dorul de știință, de învățatură între locuitorii comunei Rășinari, crește paralel cu pretenziunile timpului de față, și dovadă, că școala noastră și

în timpul prezent, ținând cont de renumele ei din trecut, emulează în ce privește educațiunea și instrucțiunea tinerimei, cu cele mai bune institute de felul ei din patrie.

Și, puternic îndreptățit mă simt a crede, că până când antestătătorii comunei noastre bisericești și politice vor arăta interesul cuvenit față de școală, până când în fruntea tractului nostru vor stă bărbați renumiți pe terenul bisericesc-școlar și până când bunul Dumnezeu rândui-ne-va nouă Românilor gr.-or. bărbați providențiali ca și I. P. S. S. Domnul arhiepiscop și metropolit Ioan Mețianu, chemat a conduce naia bisericeii și școalei noastre din arhidieceză spre limanul dorit, până atunci școala noastră confesională din Rășinari progresa-va din an în an, dând comunei și de aci înainte și în totdeauna fii onești și harnici, bisericeii credincioși adevărați, patriei cetățeni vrednici, iar națiunei noastre Români buni, deștepți și iubitori de neamul lor.

Iar ca încheiere a acestei schițe istorice, aflu de bine a notă spre atențiunea părinților și a fiilor acestora următoarea — pentru toate timpurile potrivita — învățatură a sf. scripturi: „**Fiule, din tinerețele tale alege învățătura, și până la căruntețele tale vei afla înțelepciune. Ca și cel ce ară și samănă apropie-te de ea, și așteaptă rodurile ei cele bune**“.

Moise Frățilă

director prov.

II.

Fundațiuni.

1. Fundațiunea Aleman C. Mitrea.

Binefăcătorul Aleman C. Mitrea din Rășinari, făcù cu câteva luni înainte de a încetă din vicață — în anul 1883 — prin testament o fundațiune de sine stătătoare, care poartă numele său.

Această fundațiune este proprietatea bisericeii gr.-or. din Rășinari și se administrează de comitetul parohial.

Scopul acestei fundațiuni este, ca în senzul testamentului »jumătate din venit« să se deă ca ajutor:

a) băieților și fetelor născuți în Rășinari, cari cercetează clasa a IV-a din Rășinari sau urmează școli din Sibiiu sau alt undeva;

b) băieților și fetelor născuți în Rășinari, cari se aplică la meserii, și anume: pentru ceice urmează la școală să se împartă ($\frac{2}{3}$) două treimi, iar pentru meseriași ($\frac{1}{3}$) una treime din suma destinată spre împărțire.

Un stipendiu pentru școlarii din Rășinari nu poate trece maximul de 20 coroane, pentru Sibiiu maximul de 80 coroane, iar pentru străinătate maximul de 160 cor.

Din această fundațiune — aprobată din partea Preavenetatului Conzistor arhidiecezan cu ziua de 9 August 1899 Nr. 4796 Epitrop. — comitetul parohial împarte în fiecare an ajutoarele legale.

În acest an școlar a împărțit următoarele ajutoare:

1. elevilor din cl. a IV-a: . . . 1 stip. de 6 cor. = 6 cor.
6 „ à 5 „ = 30 „ 36 cor.
2. elevilor din școalele medii: 1 stip. de 39 cor. = 39 cor.
2 „ à 38 „ = 76 „
3 „ à 25 „ = 75 „ 190 cor.
3. meseriașilor: . . . . . 6 stip. à 19 cor. = 114 c. 114 cor.

S'au împărțit deci 19 stip. în suma totală de 340 cor.

Prin această fundațiune filantropică ridicatu-și-a fericitul Aleman C. Mitrea un monument neperitor pentru vecie, iar numele lui pomenit va fi cu pietate de toți aceia, cari vor beneficia din fundațiunea sa.

Fie, ca acest binefăcător să aibă și alți imitatori.

2. Fundațiunea Petru Hoadrea și soția sa Dobra născ. Dancăș.

Acești binefăcători — ambii din Rășinari — făcură încă în anul 1879 Maiu 29 prin testament o fundațiune de sine stătătoare cu numele: »Fondul lui Petru Hoadrea și al soției sale Dobra n. Dancăș din Rășinari«.

Testamentul fiind voluminos, voiu dà în extras părțile mai de căpetenie.

Ambii soți au testat un pământ (o livade) comasat — prețuit de ei cu 3000 fl. v. a. aflător pe hotarul comunei Rășinari (capătul satului din jos) — precum și stupina și tot ce se află pe acea livade dimpreună cu 600 fl. v. a. în bani — pentru înființarea de stipendii în favorul tinerimei române din Rășinari și pentru ajutorarea școalei gr.-or. din Rășinari. În testament se cuprind următoarele

LITERE FUNDAȚIONALE:

»Venitele din arânda numitei livezi și a stupinei de pe ea, precum și interesele celor 600 fl. v. a. se vor elocă în obligațiuni de stat dintre cele mai sigure și rentabile, până va crește capitalul la suma de 100,000 fl. v. a. Dispunem totodată, ca livadea noastră testată niciodată să nu se vândă, ci să se arândeze tot pe câte 6 ani, căci numai în ăst mod, credem, că se va griji bine de cătră arândatori; mai departe, ca fondul nostru să-și deă roadele sale înainte de a crește suma la 100,000 fl. fipsată de noi, orânduim că să se facă următoarele stipendii mai la vale numite, — și pentru ca aceasta să se realizeze amăsurat dorinței noastre și convingerei noastre, statorim următoarele nemodificavere

CONDIȚIUNI:

1. Mai întâi se va formă din venitele livezii și stupinei susnumite, precum și din interesele celor 600 fl. v. a. un fond de 20,000 fl. v. a.

2. Când va ajunge capitalul la 20,000 fl. v. a. de aci înainte interesele capitalului se vor împărți pentru tineri născuți din Rășinari de naționalitate română și anume:

a) 2 stipendii à 50 fl. pentru studenți din gimnaziul inferior sau școala reală inferioară;

b) 1 stipendiu pentru un student dela universitate de 100 fl.;

c) 1 stipendiu, ca ajutor pentru un meseriaș, când vreă să se facă măiestru 50 fl.

Restul din venitele capitalului și al livezii, ce nu se împarte în stipendii, să se împartă în două părți egale, și anume: o parte intră în fondul școalei gr.-or. din Rășinari, iar cealaltă se adauge la capital, până va ajunge capitalul la suma de 50,000 fl. v. a. resp. 100,000 fl., când, amăsurat dispozițiilor testamentare vor aveă să se împartă mai multe stipendii studenților rășinăreni și meseriașilor, de câte 50, 100, 150, 200 și 300 fl. Când capitalul va ajunge la suma de 100,000 fl. v. a. se va pune la dispoziția Preaveneratului Conzistor arhidiecezan gr.-or. din Sibiiu suma de 10,000 fl. din acest fond, cu scop de a se zidi din acea sumă o biserică într'o comună săracă gr.-or. din arhidieceza noastră, iar biserica va purtă numele: »Fundatorii Petru Hoadrea și soția sa Dobra născ. Dancăș din Rășinari«, inscripția se va face pe o peatră monumentală în zidul bisericii.

Administrația acestui fond e concretută comitetului și sinodului parohial gr.-or. din Rășinari, iar suprema inspecțiune, Preaveneratului Conzistor arhidiecezan gr.-or. din Sibiiu.

Usufructul acestui lăsământ îi compete — până va fi în vieață soției decedatului, văduvei Dobra P. Hoadrea — iar după moartea acesteia se va purcede amăsurat testamentului — spre nobilul scop al fundatorilor.

III.

Invățătorii aplicați dela a. 1837 până în a. c.

Nr. crnt.	N u m e l e	Locul nașterii	Anii de funcțiune	Observare în prezent
1	Ioan Brote	Rășinari	1837/38—numai direct. 1850/1—1855/6	mort mare proprietar în Rășinari
2	Nic. Lazar Pârvul	Sas-Sebeș	1837/8—1847/8	
3	Nic. Muntianovici		1837/8,	
4	Sava Popovici	Rășinari	1838/9—1846/7, director — 1856/7	mort paroh în Rășinari
5	Ioan Florea		1839/40—1847/8	
6	Ioan Țichindelean	Rășinari	1839/40	
7	Petru Gligorie	„	1839/40—1849/50	mort cantor în Rășinari
8	Const. Mărginean	Veștem	1847/8	
9	Nicolae Simtion		1847/8	
10	Il. (Bucur) Cioran	Rășinari	1848/9—1850/1	mort proprietar în Rășinari
11	Gaud. B. Hoadrea	„	1849/50	mort proprietar în Rășinari
12	Petru Băncilă	„	1849/50—1854/5 și adj. inv. 1847/8—1871/2	mort cantor în Rășinari
13	Ioan Muntoiu	„	1849/50—1854/5	„ „ „ „
14	Ioan Bobeșiu	Boița	1850/1—1851/2	mort paroh în Boița
15	Ioan Procopiu		1851/2—1853/4	
16	Ioan Petcu		1852/3—1853/4	
17	Ioan Trombitaș		1852/3	
18	Dumitru Hannia	Sadu	1854/5—1855/6	
19	Visarion Roman	Dârlos	1855/6—1856/7	mort director al „Albinei“, Sibiu
20	Ioan Bratu	Rășinari	1855/6 catechet 1858/9—1862/3	mort paroh în Rășinari
21	Petru Chețanovici		1855/6	

Nr. crt.	Numele	Locul nașterii	Anii de funcțiune	Observare în prezent
22	Ioan Popovici	Săsăuș	1856/7	paroh în Săsăuș
23	Dumitru Ivan		1856/7	
24	Toma Joandrea	Sibiiu	1856/7—1858/9	învăț. penz. în Sibiiu
25	Moise Lazar	Apoldul-ro-mănesc	1857/8—1858/9	protop., asesor conz. în Sibiiu
26	Mihail Stoica	Fofeldea	1857/8—1862/3	mort dir. școl. penz. în Săliște
27	Ilie Cristea		1857/8	
28	Inoc. Montanescu		1858/9—1860/1	
29	Ilie Muntean	Turnișor	1858/9—1860/1	mort
30	Vasilie Lupu		1859/60—1860/1	
31	Nicolae Bobeș	Boița	1860/1—1866/7	mort inv. în Boița
32	Petru Simtion	Sibiiu	1861/2—1878/9	paroh, Sibiiu, sub.-ios.
33	Dumitru Sîrbu		1861/2—1862/3	
34	Nicolae Mihelțan	Vingard	1863/4—1868/9	învățător și director † protopop, Zarand
35	Ioan Droc	Rășinari	1863/4—1871/2	catehet, iar în a. școl. 1868/9 sem. II și direct. supl. protop. penz. și asesor conz. în Sibiiu
36	Nicolae Chiorniță	Căciulata	1863/4—1864/5	mare propr. loc natal
37	Ioan Meț	Aciliu	1863/4—1879/80	și dir. 1877/8—1878/9
38	Solomon Crișan	Alma	1865/6—1866/7	
39	Ioan Petrașcu		1867/8—1868/9	
40	Daniil P. Barcian	Rășinari	1868/9—1869/70	în a. II și director; mai târziu Dr. D. P. Barcian — † prof. scm. penz. și ref. școlar.
41	Dumitru Iosof	Galeș	1869/70	preot în Bănat
42	Ioan Roman	Săcădate	1870/1—1876/7	inv. și dir.; dir. școl. în Isacea-Dobrogea
43	Coman Hămbășan	Rășinari	1870/1—1904/5	și dir. 1879/80—1904/5; penz. în 1905.
44	George Dordea	Bungard	1872/3	† propr. econ., Bungard
45	Ioan Crăciun	Glâamboaca	1872/3—11/I 1876	paroh în Glâamboaca
46	Iosif Cojan	Peștera-Bran	1873/4—1877/8	paroh, locul natal
47	Ioan Popovici	Sadu	1876/7	paroh în Sadu
48	Nicolae Șinca		1877/8	preot în Biscaria

Nr. crt.	Numele	Locul nașterii	Anii de funcțiune	Observare în prezent
49	George Nicola	Albac	1877/8	
50	Iosif Goga	Crăciunel	1878/9—1880/1	mort la 24 Dec. 1905, paroh în Rășinari
51	Simeon Săcărea	Tălmăcel	1878/9—1879/80	paroh în Jibot
52	Zaharie Tilicea		1878/9—1879/80	paroh în Vaidei
53	Ioan Runcan		1879/80	preot în România
54	Isaia Henteș	Ocna Sibiului	1879/80—1880/1	paroh în Ocna, Sibiului
55	Ioan Marian	Velț	1880/1—1885/6	paroh în Velț
56	Ioan Timariu	Vărd	1880/1	mort
57	Mihail Parhon	Cetate-de-baltă	1881/2	mort, învățător în Rășinari
58	Ambrozie Tătar	Daneș	1881/2—1885/6	paroh în Hetür
59	Iosif Aron	Cornățal	1881/2—1888/9	învățător în Brașov
60	Nicolae Todoran	Cheslăr	1882/3—1883/4	prot. în Cetate-de-baltă
61	Moise Frățilă	Bungard	1884/5	funcționează și de prezent ca învățător și dir. în Rășinari
62	Dumitru Tătar	Vulcan	1884/5—1886/7	par. în Sudriaș-Jupani
63	Nicolae Clonța	Viștea-de-sus	1886/7	paroh în Beclean
64	Toma Popovici	Ghelmar	1886/7	învățător în Șugag
65	Ilie Moga	Săsciori	1887/8	paroh în Săsciori
66	Aurel Tămaș		1887/8	mort
67	Emilian Z. Ciceiu	Sighișoara	1887/8	
68	Nicolae Șoldea	Boița	1888/9	învățător în Boița
69	Nicolae Rusu		1888/9	
70	Stefan Medeșan		1888/9	preot în Gussu
71	Aleman Galea	Rășinari	1889/90—20/I 1902	mort, inv. în Rășinari
72	Ioan Marin	„	1889/90—1897/8	paroh în Rîusadului
73	Mihail Stoia	Cacova	1889/90—1892/3	învățător în Brad
74	George Enescu	Bran	1889/90—19/XI 1890	par. în Moeciu-inferior
75	Ioan Stîngu	Sibiiu	1890/1—Nov. 1891	paroh în Boz

Nr. crt.	Numele	Locul nașterii	Anii de funcțiune	Observare în prezent
76	Șerban Cioran	Rășinari	1892/3	funcționează și de prezent
77	Emilian Dancăș	„	1892/3—22/XII 1894	mort inv. în Rășinari
78	Maniu Lungu	„	1894/5—Nov. 1903	paroh primar în Rășinari
79	Petru Cioran	„	1898/9—1899/900	mort inv. în Rășinari
80	Teofil Caliman	Cornățal	1900/1	funcționează și de prezent
81	Eugen Popescu	Mateiaș	1902	inv. și dir., Boița
82	Bucur Sasu	Rășinari	1902/3	funcționează și de prezent
83	Zenovie Popovici	Sasaș	1903/4	paroh în Satulung
84	Eugen Crăciun	Glâmboaca	1904/5	funcționează și de prezent
85	Trand. Scorobeț	Cârțișoara	1905/6	sfințit intru diacon ceremonial la 25 III 1906

Învățătoare pentru lucrul de mână au funcționat:

1. Maria Georgevici în anul 1850,51—1859/60.
2. Maria Borsovaj în anul 1860/61—1861/62 și 1866/67—1870/71.
3. Maria Lupan în anul 1862/63—1865/66.
4. Aurelia Bratu căsăt. Goga, născută în Rășinari, în anul 1871/72—1894/95 numai pentru lucrul de mână femeesc, iar cu începerea an. școl. 1895/96 până de prezent și pentru studii.

IV. Date școlare.

A. Școala de toate zilele.

I. Personalul didactic.

1. *Moise Frățilă*, învățător definitiv și director instituit în mod provizor, cu 24 ani de serviciu, (2 ani în Galeș — iar 22 în Rășinari) — a instruit în clasa I-a de băieți cu 67 elevi și a condus agendele direcționali; ore pe săptămână 22.

2. *Aurelia Goga*, învățătoare instituită în mod definitiv cu 34 ani de serviciu, a instruit în cl. a II-a de fetețe cu 45 eleve și a predat lucrul de mână elevelor în cl. II—IV-a, ore pe săptămână 26.

3. *Șerban Cioran*, învățător definitiv, cu 14 ani de serviciu, a instruit în cl. a II-a de băieți cu 53 elevi și a condus școala de repetițiune despărțământul de băieți; ore pe săptămână 24.

4. *Tcofil Căliman*, învățător definitiv, cu 9 ani de serviciu (3 ani în Boiță — iar 6 în Rășinari) — a instruit în cl. III-a și IV-a de fetețe cu 52 eleve și a condus grădina școlară; ore pe săptămână 29.

5. *Bucur Sasu*, învățător definitiv, cu 5 ani de serviciu, (1 an în Sadu — iar 4 în Rășinari) a instruit în cl. a IV-a de băieți și fetețe (cl. mixtă) — cu 49 elevi și 8 eleve, cântările în toate clasele și a condus corul; ore pe săptămână 31.

6. *Eugen Crăciun*, învățător definitiv cu 4 ani de serviciu, (1 an în Șelimbăr, 1 în Șeica — iar 2 în Rășinari) a instruit în cl. III-a de băieți cu 57 elevi și a predat gimnastica în cl. II—IV-a de băieți; ore pe săptămână 30.

7. *Trandafir Scorobeț*, învățător instituit în mod provizor, cu 1 de serviciu, a instruit în cl. I-a de fetețe cu 62 eleve și a condus școala de repetițiune despărțământul de fete; ore pe săptămână 24.

Pompiliu Simoneti, preot greco-cat. în Rășinari, a propus școlarilor gr. cat. religiunea; ore pe săptămână 4.

II. Schimbări în personalul didactic.

Coman Hămbășan, după ce a funcționat 35 ani cu conștiințioasă la această școală dintre cari 9 ani ca învățător, iar restul ca director și învățător, cu începerea anului școlar c. s'a retras în penziune meritată.

Director s'a instituit în mod provizor învățătorul Moise Frățilă, iar învățător provizor cler. abs. Trandafir Scorobeț.

III Din cronica anului școlar 1905—1906.

1. Timpul de instrucțiune. Înmatriculările s'au făcut — amăsurat dispozițiilor comitetului parohial dela 6 August 1905 — în 1, 2 și 3 Septembrie st. n. iar prelegerile s'au început în 4 și au ținut până la 14 Iunie n.

La finea semestrului al doilea s'au ținut examenele în 16 și 17 Iunie, iar după examene s'a făcut încheierea festivă a anului școlar sub conducerea P. O. D. protopresbiter I. Papiu.

Ferii au fost afară de Dumineci și sărbători, Vinerea, la Nașterea Domnului, între semestre 5 zile, la Învierea Domnului 15 zile și la sămânatul și culesul cucuruzului câte 2 zile.

2. Vizitațiunea școlii. În cursul anului școlii a fost vizitată în mai multe rânduri de dl paroh primar și prezident al comitetului parohial Maniu Lungu.

3. Conferințe învățătoresți s'au ținut în anul școlar curent 15 ordinare și extraordinare.

În conferințele dela începutul anului școlar s'a decis împreunarea claselor de fete cu cele de băieți — începând din clasa a III-a spre a se putea forma 6 clase după cei 6 ani de școală prescriși de lege, pentru copii și copilele dela 6—12 ani — instruite de 5 puteri didactice, având clasa V și VI ca mai puțin împopulate, a fi instruite de 1 învățător — asemenea și clasele paralele I și II de fete, în fiecare câte 1 învățător. În legătură cu aceasta s'a mai decis și perondarea învățătorilor după 3 ani. Primind această deciziune aprobarea din partea forurilor competente, cu începerea anului școlar 1906/7 se va pune în aplicare.

S'a prezentat din partea directorului un proiect de regule disciplinare, care după pertractare și aprobare s'a pus în aplicare. S'au discutat și rezolvat diferite chestiuni pedagogice și afaceri, cari privesc înaintarea instrucțiunii și a educațiunii ele-

vilor, și s'a statorit un plan de învățământ despre materialul de propus, pentru fiecare clasă și din fiecare obiect de învățământ, care după ce va fi aprobat, se va pune în aplicare cu începerea anului școlar viitor.

4. Festivități școlare. În 30 Noemvrie au azistat elevii și corpul didactic la parastasul celebrat întru memoria fericitului arhiepiscop și metropolit Andreiu baron de Șaguna.

În 2 Februarie s'a ținut în noua sală festivă prima producțiune școlară — proiectată pentru a doua zi a Nașterii Domnului — amânată însă din cauza încetării din viață a parohului local Iosif Goga — † 24 Decemvrie v. și a prezidentului comitetului parohial Dumitru Vidrighin — † 15 Ianuarie v.

Venitul curat al acestei producțiuni a fost 38 coroane, cari s'au depus la »Albina« pe numele școalei, libelul îl păstrează directorul.

În 25 Martie — ziua Bunevestiri — patronul școalei, s'a făcut la școală sfințirea apei, iar producțiunea aranjată pentru această zi, s'a amânat pentru ziua următoare, din motivul, că în anul acesta Bunavestire s'a întâmplat deodată cu Sâmbăta Floriilor, în care zi p. m. amăsurat obiceiului local, corpul învățătoresc și toți elevii — fiind timpul plăcut, am făcut excursiune în câmp, unde primăria comunală, din al comunei, a procurat și împărțit și de astădată fiecărui elev și elevă câte 1 covrig și 1 păhar de vin; iar la întoarcere toți elevii au adus stâlپări de salcie — pe cari le-au depus în biserici pentru ziua următoare — Dumineca Floriilor. (Când timpul e nefavorabil, primăria dispune aducerea stâlپărilor în curtea școalei — împarte covrigii și vinul elevilor prin clase — și apoi dela școală duc elevii stâlپările în biserici).

În 26 Martie s'a serbat patronul școalei prin producțiune școlară, căreia i-a premers cuvântul ocazional rostit de directorul M. Frățilă.

5. Pentru promovarea moralității și creșterii religioase — în Dumineci și sărbători s'au ținut ezortațiuni cu elevii clasei III, IV și de repetițiune, au fost conduși la biserică și supraveghiați de învățătorul Ș. Cioran în decursul cântărilor executate de corul școlar, condus de învățătorul B. Sasu; iar în prima săptămână a postului Invierii Domnului au azistat la serviciul divin de după amiază toți elevii școalei. conduși și supraveghiați de întreg corpul didactic.

În posturile Nașterii și Învierii Domnului elevii s'au mărturisit și cuminecat.

6. Din incidentul încetării din viață a parohului local Iosif Goga și a prezidentului comitetului parohial Dumitru Vidrighin, corpul învățătoresc împreună cu toți școlarii au participat la înmormântarea celui dintâi la 26 Decembrie v. 1905, iar la al doilea la 17 Ianuarie v. 1906.

Cu dureroasa ocaziune a înmormântării parohului Iosif Goga, cuvântul funebrel în numele corpului didactic îl rosti la mormânt directorul școlii M. Frățilă, în care a desfășurat înșuririle nobile ale decedatului.

B. Școala de repetiție.

La anul 1871/2 se introduce școala de repetiție Duminică — cu două ore de prelegeri — la despărțământul de băieți și două la despărțământul de fete, instruite de doi învățători, urmându-se astfel până la încheierea anului școlar trecut.

Cu începerea anului școlar curent, ziua de prelegere pentru școala aceasta, în urma ordinului ministerial venit prin Preaven. Conzistor arhidiecezan s'a statorit și ținut Sâmbăta dela 3—5 p. m. instruând la despărțământul de băieți învățătorul Ș. Cioran, iar la despărțământul de fete învățătorul T. Scorobet — după noul plan arătat în »Regulamentul pentru organizarea învățământului« — votat de sinodul arhidiecezan; după acelaș »Regulament« s'a purces până aci la predarea învățământului și la școala de toate zilele, iar cu începerea anului școlar viitor se va purcede după planul despre care se face amintire sub titula »Conferențe învățătoresți« în acest anuar, având a se folosi ca și până aci numai manuale aprobate de Preaven. Conzistor arhidiecezan, cari se vor designa în prima ședință a corpului didactic.

Datele statistice ale școlii de repetiție pentru anul școlar curent se arată pe pagina cu această titlă, între datele statistice ale școlii de toate zilele, iar examenul public al acesteia în »Ordinea examenelor« pe pagina penultimă a anuarului.

C. Mijloacele de învățământ.

a) Biblioteca școlii.

Are cu sfârșitul anului școlar 1905/6. 922 opuri în 1281 volume. S'a sporit în anul acesta cu 46 volume.

b) Recvizite și aparate.

1. Din Geografie și Istorie: Toate mapele necezare, un glob mare și un teluriu. Tipuri, cari reprezintă cele 5 rase omenești.

2. Din istoria naturală: 131 tabele din toate 3 imperiile naturei.

3. Din fizică: Mașina electrică, mașina de vapor, pompa de apă, vase comunicătoare, pila lui Heron, sifonul, drugul electric, amnare magnetice, scripețe, pârghii, nivela (cumpăna), compasul, un aparat pentru a arăta estinderea corpurilor, apoi 15 tabele mari, 5 pe pânză, 10 pe hârtie.

4. Pentru propunerea limbei maghiare:

a) pentru scris-cetit 24 tabele mari;

b) pentru deprinderi în vorbire: 5 icoane mari de Ed. Hölzel (cele 4 anotimpuri și casa țărănească).

5. Pentru desemn: 20 tabele mari.

6. Pentru comput: 2 mașini, 1 cu globurile și 1 pentru fracțiunile vulgare; măsurile metrice, de lungime, capacitate și greutate.

7. Colecțiuni: mineralogie și numismatică.

D. Date statistice pe anul școlar 1905—1906.

	C l a s a								Numărul elevilor înscrși						La școala de toate zilele și repetițiune
	I		II		III		IV mixtă		la școala de toate zilele			la școala de repet.			
	băieți	fete	băieți	fete	băieți	fete	băieți	fete	băieți	fete	de toți	băieți	fete	de toți	
S'au înmatriculat . . .	67	62	53	45	57	52	49	8	226	167	393	13	21	34	427
După confesiune:															
greco-orientali . . .	63	60	53	43	55	51	47	7	218	161	379	13	21	34	413
greco-catolici . . .	4	2	—	2	2	1	2	1	8	6	14	—	—	—	14
de alte confesiuni . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
După naționalitate:															
români	66	62	53	43	57	52	49	8	225	165	390	13	21	34	424
de altă naționalitate.															
țigani	1	—	—	2	—	—	—	—	1	2	3	—	—	—	3
Schimbări în decursul anului:															
au repășit	5	3	—	1	7	—	1	—	13	4	17	7	4	11	28
au murit	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	1
Numărul elevilor la finea anului	62	59	53	44	50	52	48	8	213	163	376	6	17	23	399
Din acestia s'au clasificat la finea anului cu:															
foarte bine	11	16	6	5	5	8	10	4	32	33	65	1	2	3	68
bine	15	11	7	9	6	6	18	—	46	26	72	2	4	6	78
suficient	18	8	17	10	26	28	7	4	68	50	118	3	6	9	127
nesuficient	18	19	22	18	11	7	8	—	59	44	103	—	5	5	108
neclasificați	5	8	1	3	9	3	6	—	21	14	35	7	4	11	46
Cu totul	67	62	53	45	57	52	49	8	226	167	393	13	21	34	427

*) În cl. a III-a de fete s'a înmatriculat o elevă în sem. II.

Ordinea examenelor publice

cu finea anului școlar 1905/6 la școala română gr.-or. din
Rășinari.

Sâmbătă în 3/16 Iunie:

a. m. dela	8—9	ore cl. I fete,	învățător T. Scorobeș.
„	9 ¹ / ₄ —10 ¹ / ₄	„ „ I băieți,	„ M. Frățilă.
„	10 ¹ / ₄ —11 ¹ / ₄	„ „ II fete,	„ A. Goga.
p. m. „	2—3	„ „ II băieți,	„ Ș. Cioran.
„	3 ¹ / ₂ —4	„ „ II „	exer gimn., inv. Crăciun.
„	4 ¹ / ₄ —5 ¹ / ₄	„ „ III fete,	învățător T. Căliman.

Duminică în 4/17 Iunie:

a. m. dela	9—10	ore cl. III băieți,	învățător E. Crăciun.
„	10 ¹ / ₄ —11 ¹ / ₄	„ „ IV băieți și fete,	inv. B. Sasu.
p. m. „	2—2 ¹ / ₂	„ „ școala de repetițiune,	învățători Șerban Cioran și T. Scorobeș,
„	2 ¹ / ₂ —3	„ „ III și IV băieți,	gimnastică invățător E. Crăciun.

După examenul din gimnastică — încheierea festivă a anului școlar prin cântări, declamări și vorbiri.

Excursiune în grădina școlară.

Lucrurile de mână ale elevelor vor fi expuse spre vedere

Duminică în 4/17 Iunie în clasa a II-a de fete.

Rășinari, 26 Maiu (8 Iunie) 1906.

Direcțiunea școliei.

Cuprinsul.

	Pag.
I. Din istorioul școalei din Rășinari	3
1. Edificiul școalei	5
2. Inaugurarea noului edificiu	9
3. Un act din condica parohială	14
4. Invățământul	15
5. Patronul școalei	18
6. Școala aceasta ca școală capitală	28
7. Școala noastră în decursul anilor 1877 până în prezent	29
8. Influența școalei acesteia asupra locuitorilor comunei noastre	32
II. Fundațiuni:	
1. Fundațiunea Aleman C. Mitrea	38
2. Fundațiunea Petru Hoadrea și soția sa Dobra născ. Dancăș	39
III. Invățătoria aplicați dela an. 1837 până în a. c.	41
IV. Date școlare:	
A) Școala de toate zilele I. Personalul didactic	45
II. Schimbări în personalul didactic	46
III. Din cronica anului școlar 1905—1906	46
B) Școala de repetiție	48
C) Mijloacele de învățământ	48
D) Date statistice pe anul școlar 1905/6	50
Ordinea examenelor publice cu finea anului școlar 1905/6	51

